

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci průběhu vězeňské eskorty

A. Závěry šetření

Dne 28. 8. 2018 se na mě obrátil pan A., nar. xxx, t. č. ve výkonu vazby ve Vazební věznici Olomouc (dále také „stěžovatel“). Jmenovaný si stěžoval na průběh eskorty dne 9. 7. 2018 do civilního zdravotnického zařízení (Fakultní nemocnice Olomouc).

Ve zprávě o šetření ze dne 26. 9. 2018 jsem konstatovala, že Vazební věznice Olomouc pochybila při poutání stěžovatele během lékařského vyšetření a v nezajištění vykoupání stěžovatele před provedením této zdravotnické eskorty.

A.1 Poutání

Stěžovatel měl klasická pouta s poutacím opaskem a nožní pouta, a to i v průběhu samotného vyšetření (gastroskopie) v ordinaci lékaře. Vyjádřila jsem přesvědčení, že považuji takové opatření za nepřiměřené, a nikoliv nezbytné. Domnívám se, že dva přítomní dozorcí by měli být schopni i bez poutání stěžovatele zabránit jeho případnému útěku či ohrožení jiných osob. Věznice by v daných věcech měla přistupovat k poutání obviněných či odsouzených individuálně, dle charakteru osobnosti eskortovaného, dle trestné činnosti, ze které je obviněn či za kterou je odsouzen, dle tělesné konstituce a zdravotního stavu vězněné osoby, dle poznatků z průběhu výkonu vazby či trestu odnětí svobody či dle požadavku ošetřujícího lékaře, nezjednodušovat si provádění eskorty nedůstojným poutáním, a to i v průběhu vyšetření lékařem. Už skutečnost, že v průběhu vyšetření lékařem jsou tomuto vyšetření přítomni dva dozorcí, je citelným zásahem do důstojnosti vězněné osoby.

Zákon i vnitřní předpis vězeňské služby umožňuje nepoužívat stanovené donucovací prostředky bezvýhradně a vždy, což plyne z dikce jednotlivých ustanovení: „lze donucovací prostředky použít, pokud vedoucí oddělení vězeňské stráže v odůvodněných případech nerozhodne jinak“.¹ V rámci šetření stížnosti stěžovatele se věznice nezaobírala tím, že by mohla postupovat v daném případě jiným způsobem.

A.2 Nemožnost osprchovat se před eskortou

Poslední osprchování absolvoval stěžovatel 5 dnů před provedením eskorty. Dle záznamu v knize „Koupání odsouzených“ se stěžovatel koupal ve dnech 2. 7. 2018 a 4. 7. 2018.

¹ Dle ustanovení § 17 odst. 1, 2 písm. b), c), e) a odst. 4 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, pokud je to nezbytné k zajištění pořádku a bezpečnosti, je příslušník při plnění svých úkolů oprávněn použít donucovací prostředky proti osobám, které ohrožují život nebo zdraví, úmyslně poškozují majetek nebo násilím se snaží mařit účel výkonu trestu odnětí svobody, anebo narušují pořádek nebo bezpečnost v prostorách vězeňské služby, v zařízeních mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb a v blízkosti střežených objektů. Bez splnění těchto podmínek lze donucovací prostředky (předváděcí řetízky, pouta či pouta s poutacím opaskem) použít při předvádění osoby ve výkonu trestu odnětí svobody mimo objekt ústavu, pokud je to ke splnění účelu výkonu nezbytné. Dle ustanovení § 43 odst. 2 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 23/2014, o vězeňské a justiční strážní, se při eskortě do mimovězeňského zdravotnického zařízení eskortovanému přikládají minimálně pouta s poutacím opaskem, pokud vedoucí oddělení vězeňské stráže v odůvodněných případech nerozhodne jinak.

Správa věznice zajistí, aby obvinění měli možnost se koupat v teplé vodě nejméně dvakrát týdně.² Na základě doporučení lékaře nebo vyžadují-li to hygienické důvody, zajistí správa věznice koupání obviněných častěji než dvakrát týdně.³ Ve zprávě o šetření jsem uvedla, že hygienické důvody k zajištění koupání stěžovatele byly v daném případě zcela nepochybně. I v normálním životě je běžné, že se pacient před návštěvou lékaře osprchuje či vykoupe.

B. Vyjádření věznice

Ředitel Vazební věznice Olomouc plk. Mgr. Jiří Ruprecht uvedl ve svém vyjádření, že provedeným šetřením nebylo shledáno porušení předpisů upravujících danou problematiku, a nebyly ani zjištěny nedostatky v činnosti příslušníků a civilních zaměstnanců věznice.

B.1 Poutání

Přiložení pout stěžovateli v průběhu jeho eskorty nemůže být v žádném případě dle ředitele věznice hodnoceno jako automatické přiložení pout obviněnému ze strany eskortujících příslušníků bez ohledu na jejich nezbytnost v individuálním případě. To je vyloučeno již skutečností, že o způsobu poutání eskortovaného při eskortě v tomto případě rozhodl vedoucí oddělení vězeňské stráže ve smyslu § 41 odst. 3 citovaného nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. V příloze č. 2 k Dennímu rozkazu vedoucího oddělení vězeňské stráže č. 190, na 9. červenec 2018, bylo stanoveno, že stěžovateli budou v průběhu eskorty přiložena pouta s poutacím opaskem a nožní pouta. Toto rozhodnutí je dle ředitele věznice v souladu s výše uvedeným ustanovením.

Dle ředitele věznice o způsobu poutání rozhodla oprávněná osoba a učinila tak s přihlédnutím k bezpečnostním rizikům, přičemž byly vzaty v úvahu také osobnostní charakteristiky stěžovatele, jeho trestná činnost a chování v průběhu jeho umístění ve výkonu vazby. Vzhledem k míře rizika útěku při eskortách vězňených osob do mimovězeňských zdravotnických zařízení (které se v tomto ohledu řadí mezi nejrizikovější, což je doloženo mimořádnými událostmi z minulých let spočívajícími v pokusech o útěk a dokonáných útěcích) je rozhodnutí o přiložení nožních pout dle ředitele věznice odpovídajícím a odůvodněným opatřením směřujícím ke snížení rizika. Vedoucí oddělení vězeňské stráže při svém rozhodování vzal v úvahu také nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky čj. VS 10/005/001/2014-50/KGR/000, ze dne 26. 11. 2014, kterým po mimořádných událostech spočívajících v pokusu o útěk a útěku z civilního zdravotnického zařízení nařídil ředitelům jednotlivých věznic realizovat opatření směřující k eliminaci těchto závažných mimořádných událostí. Přiložení nožních pout však není nařizováno bez rozdílu u všech vězňených osob účastnících se eskort do mimovězeňských zdravotnických zařízení, vězňené osoby jsou vždy posuzovány individuálně z hlediska míry rizikovitosti.

O sejmutí pout v průběhu samotného vyšetření v ordinaci lékaře rozhoduje vždy příslušný velitel eskorty. To je upraveno jednak v citovaném nařízení a také v navazujících předpisech.

² Ustanovení § 36 odst. 1 vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

³ Ustanovení § 36 odst. 2 řádu výkonu vazby.

Mezi povinnosti velitele eskorty uvedené v § 70 citovaného nařízení patří také povinnost „zajistit, aby při předvádění eskortovaného do jiné místnosti (např. ordinace, soudní síně, kanceláře státního zástupce) byla okna v takové místnosti zavřena a aby byl eskortovaný po celou dobu střežen strážným“. Kromě toho je velitel eskorty do zdravotnického zařízení povinen „organizovat střežení tak, aby eskortovaný byl neustále bezprostředně střežen a nemohl odcizit léky nebo zdravotnické prostředky“. Tyto povinnosti velitele eskorty jsou dále upřesněny v Pravidlech pro výkon eskortní služby Vazební věznice Olomouc pod čj. VS-3757-14/ČJ-2016-803760. V příloze č. 1 uvedených pravidel jsou vyjmenovány povinnosti velitele eskorty u jednotlivých druhů eskort. V bodu č. 3, který se týká eskort do civilních zdravotnických zařízení, je stanoveno, že povinností velitele eskorty je „organizovat střežení tak, aby eskortovaný byl neustále bezprostředně pod dohledem a nemohl odcizit léky, lékařské nástroje nebo se pokusit o útěk anebo napadení zdravotnického personálu či jiných civilních osob“. Dále je v bodu č. 3 uvedeno, že velitel eskorty je povinen „povolit sejmutí donucovacích prostředků jen v odůvodněných případech, a to po dohodě s lékařem (za dodržení všech bezpečnostních zásad)“. V bodu č. 4 uvedené přílohy jsou pak stanoveny podrobnosti týkající se poutání vězněné osoby při jejím střežení v civilním zdravotnickém zařízení: „Pokud je to nezbytné k provedení lékařského vyšetření nebo zákroku a toto nelze zajistit jiným způsobem, velitel eskorty rozhodne vždy o účelném použití přiložených a stanovených donucovacích prostředků s tím, že vězněná osoba bude po celou dobu bezprostředně střežena příslušníky a zajištěna způsobem, aby nedošlo k útěku eskortované osoby nebo ke vzniku jiné mimořádné události, a to zaujetím vhodného rozestavění eskorty. Eskortované osobě však budou vždy přiloženy jiné a vhodné donucovací prostředky jako např. předváděcí řetízky, ponechána nožní pouta, přiložena pouta jedné ruky k poutacímu opasku nebo kombinace několika donucovacích prostředků apod.“

Dle ředitele věznice s ohledem na skutečnost, že za bezpečný průběh eskorty je odpovědný velitel eskorty, kterému předpisy ukládají, aby vyhodnotil aktuální bezpečnostní situaci a po konzultaci s lékařem posoudil nezbytnost sejmutí pout vězněné osobě při lékařském vyšetření, nelze jeho rozhodnutí ze dne 9. 7. 2018, o ponechání přiložených pout stěžovateli, hodnotit jako nepřiměřené nebo nikoliv nezbytné.

B.2 Nemožnost osprchovat se před eskortou

Ve věci zajištění koupání stěžovatele před eskortou konstatoval ředitel věznice, že Vazební věznice Olomouc zajistila stěžovateli možnost koupat se v teplé vodě nejméně dvakrát týdně, konkrétně ve dnech 2. 7. a 4. 7. 2018. V následujících dnech státních svátků 5. 7. a 6. 7. 2018 a v navazujících dnech pracovního volna v sobotu 7. 7. a v neděli 8. 7. 2018 nebylo možné z provozních důvodů zabezpečit další koupání obviněných na jednotlivých odděleních nad rámec dvou koupání týdně, avšak k zabezpečení osobní hygieny měli obvinění možnost umýt se tekoucí teplou vodou přímo na cele.⁴ V odůvodněných případech, mezi které lze počítat i eskortu stěžovatele, bylo oddělení výkonu vazby a trestu schopné u jednotlivců realizovat koupání nad uvedený rámec, pokud by o to požádali, což však dle záznamů Vazební věznice Olomouc stěžovatel neučinil.

⁴ Dle § 36 odst. 5 řádu výkonu vazby, pokud z provozních nebo energetických důvodů nelze koupání zabezpečit, musí být vždy zajištěna možnost řádného umytí v teplé vodě.

C. Závěrečné hodnocení

C.1 Poutání

Obecně platí, že jakékoliv zásahy státu do důstojnosti a osobní svobody každého musejí být proporcionální vzhledem k zamýšlenému cíli. Pokud státní orgán disponuje oprávněními, kterými lze zasáhnout do důstojnosti osoby, případně prohloubit omezení osobní svobody užitím donucovacího prostředku, je nutné takové zásahy omezit na nezbytně nutnou míru.

Věznice musí přísně individuálně vyhodnocovat s ohledem na princip přiměřenosti, zda je použití donucovacích prostředků během eskorty nezbytné. Užití donucovacích prostředků během eskorty je totiž možné pouze v případě důvodné obavy z ohrožení bezpečnosti osob, majetku nebo ochrany veřejného pořádku anebo obavy z pokusu o útěk (dále také „důvodná obava z ohrožení bezpečnosti“). Důvodná obava z ohrožení bezpečnosti musí být vždy podložena. V opačném případě se o důvodnou obavu z ohrožení bezpečnosti nejedná.

Přístup věznice k používání donucovacích prostředků v průběhu eskort je dle získaného vyjádření ředitele věznice a dalších podkladů spíše paušální a donucovací prostředky jsou používány jen proto, že právní předpisy jejich užití obecně dovolují. To však není přípustné, neboť užití veškerých donucovacích opatření musí sledovat legitimní účel a musí být přiměřené (srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hénaf proti Francii a Raninen proti Finsku).⁵ Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze vyvodit obecný závěr, že donucovací opatření nemohou být užívána jen proto, že legislativa užití donucovacího opatření obecně dovoluje.

Netvrdím, že není v gesci vedoucího oddělení vězeňské stráže či velitele eskorty rozhodnout o použití donucovacích prostředků. Ředitel věznice konstatoval, že v uvedeném bylo přihlédnuto k bezpečnostním rizikům, přičemž byly vzaty v úvahu také osobnostní charakteristiky stěžovatele, jeho trestná činnost a chování v průběhu jeho umístění ve výkonu vazby. Ředitel věznice však vůbec nezmínil, jaké jsou osobnostní charakteristiky stěžovatele, jaká je jeho trestná činnost, jaké bylo dosavadní chování stěžovatele v průběhu výkonu vazby. Vyjádření ředitele věznice pouze cituje převážně vnitřní předpisy vězeňské služby, jejich obsah lze shrnout do tvrzení, že vězeňská služba má právo používat donucovací prostředky, přičemž stále zde absentuje odpověď na jedinou podstatnou otázku: Bylo v tomto daném konkrétním případě použití donucovacích prostředků vzhledem k charakteru vyšetření odůvodněné? Dle dokumentace, kterou mám k dispozici, je stěžovatel obviněn z nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy,⁶ tedy ze žádné násilné trestné činnosti, ze které by bylo možné usuzovat na agresivní chování či na napadení eskorty a následný útěk. Proč tedy ředitel věznice sděluje, že byla vzata v potaz i (tvrzená) trestná činnost stěžovatele? Byla vzata v úvahu i tělesná konstituce stěžovatele? O tomto aspektu se ředitel věznice nezmiňuje ani v obecných rysech, jako je tomu u jiných faktorů. Pokud je stěžovatel příliš

⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. prosince 1997, Raninen proti Finsku, č. 20972/92, bod 56.

⁶ Konkrétně ustanovení § 283 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

obézní či naopak rachitický, riziko případného útěku se může snižovat. To však vůbec nebylo vzato v potaz.

Ředitel věznice se zaštiťuje obecnými proklamacemi o tom, že již v minulosti došlo k útěku několika osob ze zdravotnických zařízení. Tento fakt sám o sobě je nicneříkající. Nevypovídá totiž nic o tom, že k útěkům došlo z důvodu nedostatečného použití donucovacích prostředků. K útěkům mohlo dojít z důvodu zanedbání jiných povinností eskortujících dozorců. Nelze obecně konstatovat, že pokud došlo v minulosti k několika útěkům vězněných osob, bude vězeňská služba nadužívat používání donucovacích prostředků. Rozhodně nesouhlasím s takovýmto nemístným paušalizováním.

Podotýkám, že jsem kritizovala použití donucovacích prostředků pouze přímo při samotném (dosti náročném a nepříjemném) vyšetření. Skutečně se ředitel věznice domnívá, že za situace, kdy je pacientovi zaváděna sonda přes ústní otvor do žaludku, je schopen útěku, napadení zdravotnického personálu či krádeže léků? Navíc za situace, kdy nad ním stojí dva dozorcí a za dveřmi čeká třetí? To je zcela absurdní a proti vší logice.

Rozhodně nesouhlasím s bodem 4 přílohy č. 1 Pravidel pro výkon eskortní služby Vazební věznice Olomouc, které ředitel věznice cituje ve svém vyjádření. Pro větší přehlednost uvedené znovu ocituji: „*Pokud je to nezbytné k provedení lékařského vyšetření nebo zákroku a toto nelze zajistit jiným způsobem, velitel eskorty rozhodne vždy o účelném použití přiložených a stanovených donucovacích prostředků s tím, že vězněná osoba bude po celou dobu bezprostředně střežena příslušníky a zajištěna způsobem, aby nedošlo k útěku eskortované osoby nebo ke vzniku jiné mimořádné události, a to zaujetím vhodného rozestavění eskorty. Eskortované osobě však budou vždy přiloženy jiné a vhodné donucovací prostředky jako např. předváděcí řetízky, ponechána nožní pouta, přiložena pouta jedné ruky k poutacímu opasku nebo kombinace několika donucovacích prostředků apod.*“

V jakém případě je nezbytné, aby při provedení lékařského vyšetření nebo zákroku byly použity donucovací prostředky, přičemž toto vyšetření nelze zajistit jiným způsobem? Každý z nás absolvoval za svůj život zřejmě několik vyšetření, ale pochybuji o tom, že by někdo potřeboval mít v průběhu těchto vyšetření přiložena nožní pouta. Druhá část uvedeného bodu jde nad rámec citovaného ustanovení zákona i nařízení generálního ředitele vězeňské služby. Eskortované osobě nemusejí být vždy přiloženy jiné a vhodné donucovací prostředky, naopak nemusejí být použity žádné donucovací prostředky. Jednak je uvedené nařízení ředitele Vazební věznice Olomouc v rozporu se zákonem a jednak je zcela absurdní. Podivuji se nad tím, že takto „zpackaný“ pokyn ředitel věznice ve svém vyjádření vůbec cituje.

C.2 Nemožnost osprchovat se před eskortou

K uvedenému musím konstatovat, že jsem se nedozvěděla, jaké jsou provozní důvody k tomu, že se obvinění nemohou osprchovat během státních svátků a víkendu, navíc za situace, kdy jsou dány hygienické důvody k osprchování (plánovaná návštěva lékaře).

Předpokládám, že pokud věznice ví a má záznamy o tom, že stěžovatel se nemůže celých 5 dnů před plánovanou zdravotnickou eskortou osprchovat, toto osprchování zajistí bez toho, aby o ně stěžovatel musel žádat. Uvedená povinnost vyplývá i z citovaného

ustanovení řádu výkonu vazby, kde není v žádném případě stanoveno, že by obviněný měl o osprchování požádat, věznice má povinnost uvedené jednoduše sama zajistit.

S ohledem na nečinnost Vazební věznice Olomouc a na nepřijetí opatření k nápravě vydávám toto své závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě.

D. Opatření k nápravě

Řediteli Vazební věznice Olomouc navrhuji, aby:

- (A) zrušil bod 4 přílohy č. 1 Pravidel pro výkon eskortní služby Vazební věznice Olomouc (čj. VS-3757-14/ČJ-2016-803760),
- (B) zajistil, aby vždy v budoucnu bylo v průběhu zdravotnických eskort individuálně posuzováno použití donucovacích prostředků,
- (C) zajistil takový postup, aby se vězněné osoby mohly den před provedením zdravotnické eskorty osprchovat bez požádání.

Závěrečné stanovisko zasílám řediteli Vazební věznice Olomouc a žádám, aby mi podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělil, zda provedl navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud ředitel Vazební věznice Olomouc nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudu považovat za dostatečná, podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem věznice.

Brno, 16. října 2018

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv